

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1-3

Тема: Методика навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах (мова) як навчальна дисципліна

План

1. Лінгвофілософські основи підготовки студента-словесника.
2. Українська мова як мова навчання та дисципліна і вищих та спеціальних навчальних закладах.
3. Цикл лінгвістичних дисциплін (професійно зорієнтованих та за вибором ЗВО/студента).
4. Професійна українськомовна компетентність як результат фахової підготовки студентів філологічних факультетів у системі вищої освіти.
5. Формування мовної особистості сучасного студента.

Студенти повинні знати: Проблеми професійної підготовки студентів-філологів; лінгвофілософські засади освіти в Україні; осмислити процеси, що відбуваються в мовній освіті України; інформаційний обсяг мовознавчих мовознавчих дисциплін, передбачених навчальними планами ЗВО та спеціальних навчальних закладів.

Студенти повинні вміти: укладати словник мовознавчих термінів у компаративному аспекті: основна школа – ЗВО; аналізувати наукову й науково-методичну літературу.

Ключові слова: методика, лінгвістичні дисципліни, інформаційний обсяг лінгвістичних дисциплін, компетентність, українськомовна компетентність.

Література

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2008. 240 с. (Альма-матер).
2. Бацевич Ф. С. Філософсько-методологічні засади сучасної лінгвістики: спроба обґрунтування. *Мовознавство*. 2006. № 6. С. 33–40.
3. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / пер. с нем. яз., сост., общ. ред. и вступ. статьи А. В. Гулыги, Г. В. Рамишвили. М.: Прогресс, 1985. 451 с.
4. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию: пер. с нем. / общ. ред. Г. В. Рамишвили; послесл. А. В. Гулыги и В. А. Звегинцева. М.: ОАО ИГ «Прогресс», 2000. 400 с. URL: <http://www.rulit.me/books/izbrannye-trudy-po-yazykoznaniyu-read-213842-1.html> (дата зверення: 22.06.2018).
5. Гумбольдт В. фон. О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества. *Избранные труды по языкознанию* / общ. ред. Г. В. Рамишвили; послесл. А. В. Гулыги и В. А. Звегинцева; [пер. с нем.]. М.: Прогресс, 2000. С. 37–298.
6. Гумбольдт В. фон. Характер языка и характер народа / [пер. О. А. Гулыги]. *Язык и философия культуры* / сост., общ. ред. и вступ. ст. А. В. Гулыги, Г. В. Рамишвили; [пер. с нем.]. М.: Прогресс, 1985. С. 370–381. (Языковеды мира).
7. Дика Н. М. Формування мовної особистості учня загальноосвітнього навчального закладу в умовах реалізації концепції нової української школи. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2017. № 11 (51), листопад. С. 294–297.
8. Жаборюк О. А. До питання про філософські аспекти мовознавства. *Мовознавство*. 2006. № 1. С. 39–43.
9. Заїченко Г. Філософія мови та мова філософії: стаття перша. *Філософська і соціологічна думка: Український науково-теоретичний часопис*. К.: Київський університет ім. Тараса Шевченка, 1996. № 5-6. С. 16–35.

10. Зеленько А. С. Загальне мовознавство: навч. посіб. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2011. 380 с.
11. Климова К. Проблема формування комунікативної мовної особистості вчителя у контексті нової філософії освіти. *«Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова»: збірник наукових праць* К.: НПУ, 2007. Серія «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики». Випуск 6 (16). С. 25–28.
12. Кулик О., Рубан І. Мовна й мовленнєва особистість: проблема дефініцій. *Теоретична і дидактична філологія*. 2014. Вип 17. С. 76–89.
13. Левчук-Керечук Н. О. О. Потебня і філософія мови. Значення О. О. Потебні (1835-1891) як предтечі лінгвістичної думки ХХ століття. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10101/Levchuk-kerechuk_O.O.Potebnya_i_filosofiya.pdf (дата звернення: 22.06.2018).
14. Малихін О. В. Ієрархія компетентностей сучасного педагога. *1025-річчя історії освіти в Україні: традиції, сучасність та перспективи*: матеріали Міжнародної наук. конф. К.: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2014. С. 65–75.
15. Мацько Л. Аспекти мовної особистості у перспекції педагогічного дискурсу. *Проблеми формування мовної особистості учнів середніх загальноосвітніх закладів*: збірник наукових праць. Рівне: Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка С. Дем'янчука, 2006. С. 5–9.
16. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі: навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 607 с.
17. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підручник для студентів філологічних факультетів України / колектив авторів за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2004. 400 с.
18. Нестеренко Т. А. Наступність у навчанні мовознавчих дисциплін історичного циклу. *Наукові записки ЦДПУ. Серія: Філологічні науки* / ред. кол.: О. А. Семенюк [та ін.]. Кропивницький: Авангард, 2017. Вип. 151. С. 251–258.
19. Нікітіна А. Шляхи формування лінгвокультурознавчої компетентності студентів-філологів. URL: www.journals.pu.if.ua/index.php/esu/article/ (дата звернення: 22.06.2018).
20. Пентилюк М. Мовна особистість майбутнього вчителя-словесника в контексті професійної підготовки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. Ч. 2. С. 290–297.
21. Пентилюк М., Горошкіна О., Нікітіна А. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. № 8. С. 5–9.
22. Радченко О. А. Лингвофилософские опыты В. Фон Гумбольдта и постгумбольдтианство. *Вопросы языкознания*. 2001. № 3. С. 96–124.
23. Рамишвили Г. В. От сравнительной антропологии к сравнительной лингвистике. *Гумбольдт В. Язык и философия культуры*. М.: Прогресс, 1985. С. 309–317.
24. Рускуліс Л. В. Філософські й лінгвофілософські основи формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В. М.]. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч. 2. С. 359–365.
25. Рускуліс Л. Лінгвофілософські погляди Вільгельма фон Гумбольдта у системі теоретико-методичної підготовки вчителя української мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*: зб. наук. праць / ред. кол.: Н. В. Гузій (відп. ред.). К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 20 (30). Спец. вип. Актуалітети філологічної освіти та науки. С. 184–188.
26. Рускуліс Л., Лукьяненко Д. Державомовна компетентність сучасного освітянина: теоретико-практичний аспект. *Вісник Глухівського національного університету імені*

Олександра Довженка. Наукове видання. Педагогічні науки: зб. наук. праць. Глухів: Глухівський НПУ ім. О.Довженка, 2018. Вип. 2 (37), Ч. 1. С. 188–195.

27. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К., 2010. 844 с.

28. Сковорода Г. Діалог. Ім'я ему – потоп зміїн. Повне зібрання творів: У 2-х т. К., 1973. Т. 2. С. 135-171. URL: <http://litopys.org.ua/skovoroda/skov207.htm> (дата звернення: 22.06.2018).

29. Струганець Л. Поняття «мовна особистість» в україністиці. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/110242/22-Struhanets.Pdf?sequence=1> (дата звернення: 22.06.2018).

30. Шелехова Г. Формування мовної особистості як умова мовленнєвого розвитку учнів основної школи на уроках української мови. URL: http://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2013-72.pdf (дата звернення: 22.06.2018).

Проблемні запитання й завдання

1. Визначте лінгвістичні та філософські засади концепції В. фон Гумбольдта.

2. Як розумів сутність і природу мови В. фон Гумбольдт? Співвіднесіть поняття «мова» і «дух народу» в його концепції.

3. Розкрийте сутність поняття «мовне світобачення» за В. фон Гумбольдтом.

4. З'ясуйте співвідношення понять «мова» і «мислення» у працях В. фон Гумбольдта.

5. Поясніть тезу В. фон Гумбольдта про творчий характер мови. Що позначають терміни «ергон» і «енергейя»?

6. Які ідеї В. фон Гумбольдта розвиває у своїх працях О. Потебня.

7. Які аспекти лінгвофілософської концепції Ф. де Соссюра вплинули на формування структуралізму?

8. Укажіть, чому Ф. де Соссюр вважається одним із засновників науки про знаки – семіотики (Використайте: Мечковская Н.Б. Семіотика: Язык. Природа. Культура: Курс лекцій.– М.: Издательский центр «академия», 2007. – С. 34-36).

9. У чому полягає значення виділення Ф. де Соссюром категорій «мова» і «мовлення»?

10. Охарактеризуйте основні ідеї філософської концепції Г.С. Сковороди.

11. З'ясуйте лінгвофілософську концепцію О. Потебні: процес породження мовлення за О. Потебнею.

12. Визначте лінгвістичні основи фонетики, лексикології, фразеології, граматики стилістики, уклавши схему (таблицю).

13. Зробіть лексикографічну характеристику дефініцій «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність».

14. З'ясуйте поняття «мовна особистість», «національно-мовна особистість», простудіювавши статті з цієї теми, подані в списку літератури.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4-5

Тема: Нормативно-правова база підготовки майбутніх учителів української мови

План

1. Освітньо-професійна програма.
2. Методика побудови навчальних та робочих планів і програм.
3. Навчально-методичний комплекс лінгвістичних дисциплін.

Студенти повинні знати: суть кредитно-трансферної системи навчання; особливості побудови навчальних та робочих планів; вимоги до укладання навчальної та робочої програм; специфіку методики навчання української мови у спеціальних закладах освіти

Студенти повинні вміти: характеризувати принципи побудови навчального плану, навчальної програми, навчальної робочої програми, укладати навчальну та навчальну робочу програму.

Ключові слова: методика, стандарт, кредитно-трансферна система навчання, навчальний план, навчальна програма, навчальна робоча програма, навчально-методичний комплекс.

Література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. К.: Либідь, 1998. 560 с.
2. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. К.: Кондор, 2008. 272 с.
3. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. К.: ВВП «КОМПАС», 1997. 64 с.
4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2011. 384 с.
5. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. К.: Академвидав, 2007. 616 с. (Алма-матер).
6. Дороз В. Ф. Методика викладання української мови у вищій школі: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 176 с.
7. Дроздова І. П. Університетська освіта: навч. посібник. Харків, 2013. 212 с.
8. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 22.06.2018).
9. Закон України «Про національну програму інформатизації». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.06.2018).
10. Лекції з педагогіки вищої школи: навчальний посібник / за ред. В. І. Лозової Харків: «ОВС», 2006. 96 с.
11. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
12. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 22.06.2018).
13. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
14. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / за ред. З. Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. доп. К.: Знання, 2007. 495 с.
15. Підготовка вчителя-філолога у педагогічному вищому навчальному закладі: монографія / за ред. В. Мельничайка, Л. Струганець. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. 420 с.

16. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: учебник для студ. пед. вузов: в 2 кн. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. 576 с.
17. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93> (дата звернення: 22.06.2018).
18. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: навч. посібник / за ред. О. Горошкіної та С. Карамана. 2015. 250 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/399> (дата звернення: 22.06.2018).
19. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: «Академвидав», 2006. 352 с. (Альма-матер).

Проблемні запитання й завдання

1. Які складники входять до навчально-методичного забезпечення навчального процесу у ЗВО?
2. Дайте визначення поняттям «Державний стандарт освіти», «Галузеві стандарти вищої освіти».
3. Охарактеризуйте принципи побудови освітньо-професійної програми.
4. Що таке навчальний план спеціальності? Які його складники?
5. Як визначаються в навчальному плані нормативні й вибіркові навчальні дисципліни?
6. Які принципи побудови навчальної програми та навчальної робочої програми?
7. Охарактеризуйте компоненти навчальної програми.
8. Охарактеризуйте компоненти робочої навчальної програми.
9. Індивідуальний план студента.
10. Розробіть навчальну та навчальну робочу програму (дисципліна, курс на вибір студента).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6-8

Тема: Дидактичні засади навчання мови

План

1. Проблема визначення підходів до навчання мови в педагогіці й лінгводидактиці.
2. Традиційні підходи до навчання рідної мови.
3. Інноваційні підходи до навчання мови.

Студенти повинні знати: підходи до навчання мови: (загальнодидактичні й лінгводидактичні).

Студенти повинні вміти: трактувати підходи до навчання мови; ураховувати їх під час вибору форм навчання.

Ключові слова: підхід до навчання мови.

Література

1. Бадер В. І. Функціонально-стилістичний підхід у формуванні культури мовлення студентів філологів. Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / наук. ред. А. Загнітко. Донецьк: ДонНУ, 2009. Вип. 19. С. 297–301.
2. Бакум З. Реалізація сучасних підходів навчання на етапі поглиблення та систематизації знань із фонетики української мови. Українська мова і література в школі. 2008. № 4. С. 16–20.
3. Бех І. Д. Компетентнісний підхід як освітня стратегія. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/8772/1/534%20%D0%91%D0%B5%D1%85.pdf> (дата звернення: 22.06.2018).
4. Бібік Н. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/9772/1/10-35-1-PB%20%281%29.pdf> (дата звернення: 22.06.2018).
5. Голуб Н. Підходи до навчання української мови в основній школі. Українська мова і література в школі. 2015. № 3. С. 2–10.
6. Гуцан Л. А. Компетентнісно спрямована освіта – сучасний орієнтир навчально-виховного процесу. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2014. № 2. С. 68–72.
7. Дороз В. Ф. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 386 с.
8. Дроздова І. П. Тексточентричний підхід до розвитку професійного мовлення в навчанні студентів-нефілологів української мови за професійним спрямуванням. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_60/45.pdf (дата звернення: 22.06.2018).
9. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Авторская версия. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 42 с.
10. Караман С. Сучасні підходи до лінгводидактичної підготовки майбутнього вчителя-словесника. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2296/1/Karaman_S_NW_GI.pdf (дата звернення: 22.06.2018).
11. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи; Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
12. Кухарчук І. О. Тексточентричний підхід до формування соціокультурної компетентності майбутнього вчителя-словесника. URL: <http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/1674/1/Tekstotsentrychnyi%20pidkhid%20do%20.pdf> (дата звернення: 22.06.2018).
13. Мамчур Л. Витоки компетентнісного підходу до навчання мови в дослідженнях вітчизняних учених. Українська мова і література в школі. № 2. 2011. С. 8-13.

14. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс вчителя-словесника: монографія. К.: Ленвіт, 2013. 338 с.
15. Нікітіна А. В. Українська лінгвометодика для магістрантів: навчально-методичний посібник. Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 375 с.
16. Омельчук С. Підхід до навчання як базова категорія сучасної лінгводидактичної науки. Українська мова і література в школі, 2013. № 2. С. 2–7
17. Остапенко Н. І. Компетентнісний підхід до навчання української мови та його складники. Українська мова і література в школі. 2012. № 1. С. 51–53.
18. Пентилюк М. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті. Українська мова і література в школі. 2010. № 2. С. 3–5.
19. Пентилюк М. І. Текстоцентричний аспект формування риторичних умінь і навичок учнів. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. статей. К.: Ленвіт, 2011. С. 96–108.
20. Семенов О. М. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх учителів-словесників. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації»: матеріали методол. семінару. 3 квіт. 2014 р., м. Київ: [у 2 ч.]. / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. І. Ляшенко (заст. голови) та ін.] К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. Ч. 2. С. 181–188.
21. Фасоля О. Компетентнісна освіта: вироблення вмінь вирішувати проблеми. Українська мова і література в школі. 2008. № 2. С. 21–26.
22. Шелехова Г. Сучасні підходи до навчання рідної мови в загальноосвітній середній школі. Українська мова і література в школі. 1998. № 1. С. 2–5.
23. Шиянюк Л. В. Реалізація текстоцентричного підходу на заняттях з української мови шляхом використання традиційних та інноваційних методів навчання. URL: <https://sworld.com.ua/konfer49/32.pdf> (дата звернення: 22.06.2018).

Проблемні запитання й завдання

1. Опрацюйте науково-методичну літературу з теми й укладіть бібліографічний покажчик.
2. Дайте визначення поняттю «підхід» до навчання мови. Проаналізуйте підручники з методики навчання мови, з'ясувавши, які підходи до навчання мови виокремлюють автори.
3. У чому полягає комунікативний підхід до навчання мови? Розмежуйте поняття «комунікація» та «спілкування».
4. Дайте тлумачення поняття «компетентність», «компетенція». Зробіть лексикографічний аналіз слова «компетентність». Схарактеризуйте основні положення компетентнісного підходу до навчання мови.
5. Чому когнітивно-комунікативний підхід до навчання вважається основним? Доберіть систему вправ (тема на вибір), які б ураховували проаналізований підхід.
6. З'ясуйте роль текстоцентричного підходу до навчання мови. Проаналізуйте підручник (тема за вибором) на предмет урахування підходу.
7. Схарактеризуйте суть етнолінгвістичного лінгвокультурологічного й соціолінгвістичного підходів до мови. Проаналізуйте підручник (тема за вибором) на предмет урахування підходів. Доберіть систему вправ (клас і тема на вибір), які б ураховували проаналізовані підходи.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9

Тема: Закономірності й принципи навчання

План

1. Закономірності навчання української мови в освітніх закладах.
2. Загальнодидактичні та часткові принципи навчання рідної мови.

Студенти повинні знати: закономірності навчання; визначати специфічні принципи навчання української мови.

Студенти повинні вміти: визначати закономірності, загальнодидактичні й специфічні принципи навчання мови.

Ключові слова: підходи, закономірності, принципи.

Література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. К.: Либідь, 1998. 560 с.
2. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови: навчально-методичний посібник. К.: Генеза, 2005. 180 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2011. 384 с.
4. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. вид. 2-ге, перероб., доп. К.: Академвидав, 2007. 616 с. (Алма-матер).
5. Донченко Т. Власне методичні принципи навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 2. С. 2–4.
6. Дороз В. Ф. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 386 с.
7. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: монографія. Х.: ХНАМГ, 2010. 320 с.
8. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. 250 с.
9. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. 250 с.
10. Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в середній школі: монографія. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. 410 с.
11. Лекції з педагогіки вищої школи: навчальний посібник / за ред. В. І. Лозової. Харків: «ОВС», 2006. 96 с.
12. Львов М. Р. Словарь-справочник по методике русского языка: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2101 «Рус. яз. и лит.». М.: Просвещение, 1988. 240 с.
13. Максименко С. Д., Євтух М. Б., Цехмістер Я. В., Лазуренко О. О. Психологія та педагогіка: підручник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 584 с.
14. Мамчур Л. І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: монографія. Умань: Видавець «Сочінський», 2012. 449 с.
15. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі: навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 607 с.
16. Методика навчання української мови в ДВНЗ та середніх освітніх закладах. Кредитно-модульний курс: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. І. Потапенка. К.: Міленіум, 2006. 332 с.
17. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підручник для студентів філологічних факультетів університетів / колектив авторів за ред. М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2004. 400 с.

18. Нікітіна А. В. Українська лінгвометодика для магістрантів: навчально-методичний посібник. Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 375 с.
19. Нікітіна А. В. Українська лінгвометодика для магістрантів: навчально-методичний посібник. Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 375 с.
20. Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика: монографія. К.: Генеза, 2014. 368 с.
21. Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навчальний посібник. К.: «Ленвіт», 2006. 134 с.
22. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови: навчальний посібник. Х.: Основа, 1995. 240 с.
23. Рускуліс Л. Принципи навчання в методичній системі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. № 7 (71). С. 125–134.
24. Рускуліс Л. Урахування специфічних принципів навчання в теоретико-методичній підготовці майбутнього вчителя української мови. *«Молодь і ринок»: наук.-пед. журнал*. Дрогобич: «ШВИДКОДРУК», 2014. № 9 (116) вересень. С. 64–68.
25. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.
26. Словник-довідник з української лінгводидакти: навч. посіб. / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2015. 320 с.
27. Текучев А. В. Методика російського язика в середній школі: учебник для студентов пед. ин-тов по специальности № 2101 «Рус. яз. и литература». М.: Просвещение, 1980. 44 с.
28. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Кондор, 2001. 628 с.

Проблемні запитання й завдання

1. Розкрийте основні закономірності навчання української мови. З чого вони випливають?
2. Визначте місце загальнодидактичних і специфічних принципів навчання мови. Проаналізуйте декілька визначень загальнодидактичних принципів, плідних у підручниках і посібниках. З'ясуйте, що в них спільного й відмінного.
3. Які з відомих загальнодидактичних принципів є провідними? Чому? Продемонструйте їх узаємодію.
4. Назвіть лінгводидактичні принципи навчання, покажіть на конкретних прикладах їх зв'язок із загальнодидактичними принципами навчання. Як діють лінгводидактичні принципи на заняттях з української мови?
5. Наведіть приклади з робочих програм лінгвістичних дисциплін, що ілюструють дію принципів навчання.
6. У процесі вивчення часток викладач на занятті з сучасної української літературної мови розкрив етимологію деяких із них. Крім того, він повідомив студентів, що деякі частки, які активно вживалися в минулому, зникли в сучасній українській мові. Наприклад, частка *леда* зараз не вживається, її залишки можна спостерігати в іменнику *ледащо* (*леда+що*), *первісне хтозна-що*). Прокоментуйте дії вчителя з точки зору принципу науковості.
7. У процесі створення кабінету української мови вирішили заповнити стіни майстерно виконаними стендами-таблицями з найскладніших і найголовніших тем граматики української мови, щоб студенти постійно бачили перед собою і

свідомо й підсвідомо запам'ятовували їхній зміст. В іншому кабінеті вирішили обмежитися одним стендом, матеріал якого поновлювався під час вивчення певної теми. Який із варіантів оформлення кабінету, на вашу думку, є найдоцільнішим? Відповідь аргументуйте.

Розробіть декілька проектів ілюстративних карток для індивідуальної роботи з предметними й ситуативними малюнками. Розкажіть про можливості використання їх.

Розкрийте зміст принципу зв'язку теорії з практикою. Проаналізуйте одну із тем підручниками (тема на вибір) під кутом зору реалізації в них принципу. Чи є такі теми, вивчення яких не пов'язане з практичним потребами?

8. З'ясуйте роль принципу систематичності, наступності й перспективності. Розгляньте словотвір дієприкметників і доведіть, чому з шкільного курсу не можна вилучити поняття про перехідні (неперехідні) дієслова.

9. Розкрийте специфіку реалізації принципу доступності на різних етапах вивчення української мови. Частина студентів змішує поняття «прикметник» і «прийменник». Як можна допомогти їм розмежувати ці поняття, вдаючись до етимології цих слів?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8-9

Тема: Методи навчання української мови

План

1. Характеристика традиційних методів навчання мови. Проблема класифікації методів у лінгводидактиці.

3. Інноваційні методи навчання як лінгводидактична проблема.

2. Загальнодидактичні та часткові принципи навчання мови.

Студенти повинні знати: методи навчання; особливості упровадження інноваційних методів навчання.

Студенти повинні вміти: добирати методи навчання, трактувати умови, за яких метод переходить у прийом та навпаки.

Ключові слова: метод, прийом навчання.

Література

1. Бакум З. Проектні технології в підготовці вчителів-словесників. *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Філологічні студії*. Кривий Ріг, 2015. Вип. 13. С. 412–419.
2. Біляєв О. Вправи в навчанні мови. *Дивослово*. 2004. № 6. С. 2-5.
3. Біляєв О. Доказова розповідь та евристична бесіда у навчанні мови. *Українська мова і література в школі*. 2003. № 8. С. 2-6.
4. Біляєв О. Спостереження над мовою як метод навчання. *Дивослово*. 2004. № 3. С. 2-5.
5. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови: навчально-методичний посібник. К.: Генеза, 2005. 180 с.
6. Борисенко В. Дослідницькі завдання в системі мовної системи. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2013. № 5. С. 50-52.
7. Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади. *Дивослово*. 2005. № 2. С. 5-19.
8. Голуб Н. Метод проектів у навчанні української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 8. С. 15-19.
9. Горошкіна О. М. Особливості використання інтерактивних методів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 3. С. 7–10.
10. Дженджеро О. Дещо про переваги інтерактивного навчання в шкільній практиці. *Українська мова і література в школі*. 2006. № 2. С. 8–10.
11. Донченко Т. Власне методичні принципи навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 2. С. 2–4.
12. Дороз В. Ф. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 386 с.
13. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. 250 с.
14. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. К.: Ленвіт, 2000. 272 с.
15. Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в середній школі: монографія. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. 410 с.
16. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011. 420 с.
17. Лернер И. Я., Скаткин М. Н. Методы обучения. *Дидактика средней школы* / под. ред. М. А. Данилова и М. И. Скаткина. М.: Просвещение, 1975. С. 146–184.
18. Лукач С. П. Бесіда на уроках мови: Посібник для вчителя. К.: Рад. шк., 1990. 112 с.
19. Методика навчання української мови в ДВНЗ та середніх освітніх закладах. Кредитно-модульний курс: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. І. Потапенка. К.: Міленіум, 2006. 332 с.

20. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підручник для студентів філологічних факультетів університетів / колектив авторів за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2004. 400 с.
21. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови: навчальний посібник. Х.: Основа, 1995. 240 с.
22. Подранецька Н. Застосування проектних технологій на уроках української мови та літератури як один із напрямів розвитку мовної особистості. *Українська мова і література в школі*. № 4. 2006. С. 22-25.
23. Полат Е. С. Метод проектів на уроке іноземного мови. *Иностранные языки в школе*. 2000. № 2. С. 3–10.
24. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посібник для студентів пед. університетів та інститутів / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. К. : Ленвіт, 2011. 366 с.
25. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія / за заг. ред. М. Пентилюк. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
26. Рускуліс Л. Методика навчання української мови у схемах, таблицях, коментарях: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 112 с.
27. Семенів Н. Електронний підручник з рідної (української) мови як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 5. С. 2–6.
28. Скуратівський Л.В. Пізнавальні завдання з української мови: Посібник для вчителя. – К.: Рад. шк., 1987. – 144 с.
29. Словник-довідник з української лінгводидакти: навч. посіб. / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2015. 320 с.
30. Солодюк Н. Формування проектної діяльності студентів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 13 (272). Ч. I. С. 210–215.
31. Шкільник М. М. Проблемний підхід до вивчення частин мови: посібник для вчителів. К.: «Радянська школа», 1986. 136 с.
32. Шляхова В. Розповідь учителя як метод навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 6. С. 24-29.

Проблемні запитання й завдання

1. Які класифікації методів навчання найпоширеніші в дидактиці й лінгводидактиці? Чим можна пояснити функціонування різних методів навчання? Який критерій покладено в основу кожної класифікації?
2. Укладіть бібліографію статей про методи та прийоми навчання, опубліковані у фахових журналах.
3. Розмежуйте поняття «метод» навчання й «прийом» навчання.
4. У чому полягає навчальна робота, яка виконується завдяки застосуванню методу слово вчителя? Коли доцільно застосовувати метод розповіді/пояснення?
5. З'ясуйте види бесід (Лукач С. П. Бесіда на уроках мови: Посібник для вчителя. К.: Рад. шк., 1990. 112 с.). У чому сутність і значення бесіди як методу навчання?
6. Охарактеризуйте спостереження над мовою як метод навчання. З'ясуйте роль лінгвістичного експерименту в системі методу спостереження над мовою. Яка роль мовного розбору в процесі навчання? Проаналізуйте

підручники з сучасної української літературної мови й з'ясуйте, які теми найдоцільніше вивчати шляхом застосування методу спостереження над мовою

7. Доведіть, що підручник є одним із основних засобів навчання. Яка методика опрацювання матеріалу за підручником (відповідно до вікових особливостей учнів/студентів).

8. У чому актуальність урахування проблемного методу навчання. Законспектуйте тлумачення понять «проблемне питання», «проблемне завдання», «проблемна ситуація» (Шкільник М. М. Проблемний підхід до вивчення частин мови: посібник для вчителів. К.: «Радянська школа», 1986. 136 с.).

9. Охарактеризуйте роль проблемної ситуації в навчальному процесі. Побудуйте систему питань для створення проблемної ситуації (тема за вибором студента).

10. З'ясуйте, чому метод вправ вважається найбільш дієвим на заняттях з української мови? Схарактеризуйте класифікації вправ у сучасній лінгводидактиці. Запропонуйте приклади різних видів вправ.

11. Що таке інтерактивний метод навчання? Чому в сучасній практиці навчання української мови йому надається перевага? Які прийоми інтерактивного навчання упроваджують викладачі в сучасній вищій школі? Наведіть методику упровадження одного (мозковий штурм, мікрофон, коло ідей, метод прогнозування, ПРЕС-метод, гранування, рольові ігри, бесіда за Сократом, акваріум тощо).

12. З'ясуйте особливості упровадження методу кейсу. Які переваги його в порівнянні з традиційними методами навчання.

13. Що таке ділові, операційні та імітаційні ігри, симуляції. Яка методика їх проведення та переваги в навчальному процесі?

14. На яких курсах доцільно впроваджувати синанон-метод? Наведіть приклад.

15. Що таке проектна діяльність? Які види проектів виокремлюють сучасні лінгводидакти (З. Бакум, Н. Голуб, О. Горошкіна, В. Нищета та ін.)?

16. Поміркуйте, які методи доцільно застосовувати, коли: 1) зміст навчального матеріалу потребує осмислення зв'язків між мовними явищами; 2) рівень засвоєння знань, сформованості вмінь та навичок високий; 3) навчальний матеріал не є принципово новим; 4) зміст мовного матеріалу потребує роботи з довідковою літературою?

Які прийоми найдоцільніше використовувати у структурі визначених методів відповідно до чотирьох ситуацій.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 14-16

Тема: Аудиторні форми навчання

План

1. Форма навчання як взаємозлагоджена, гармонійна, цілісна й упорядкована система дій викладача і студента. Шляхи реалізації форм навчання у вищій школі
2. Лекція як систематизований і логічний виклад навчального матеріалу.
 - 2.1. Основна мета та дидактична роль лекції, функції.
 - 2.2. Вимоги до структури лекційного курсу.
 - 2.3. Класифікації лекцій як лінгводидактична проблема.
 - 2.4. Методи проведення лекції.
 - 2.5. Методика підготовки і техніки читання лекцій.
3. Структура семінарського заняття та методика підготовки й проведення.
4. Практичні заняття як шлях перевірки сформованості вмій і навичок практичного застосування їх.
5. Лабораторне заняття – основа експериментальної роботи студента.

Студенти повинні знати: основне призначення та роль аудиторних занять із дисциплін мовознавчого циклу; їх структуру та методику проведення.

Студенти повинні вміти: підготувати конспект лекції, розробити план проведення семінарського, практичного, лабораторного заняття та презентувати їх в аудиторії.

Ключові слова: форми організації навчальної діяльності, лекція, вступна лекція, тематична лекція, оглядова лекція, заключна лекція, класична лекція (традиційна), лекція-дискусія, лекція-прес-конференція, лекція-діалог, лекція-візуалізація, лекція із запланованими помилками, лекція з елементами проблемного навчання; практичні форми роботи, семінар, просемінар, спецсемінар, наукові студентські семінари за спеціалізацією, практичне заняття, лабораторне заняття, практикум, індивідуальне навчальне заняття

Література

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. К.: Кондор, 2008. 272 с.
2. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. К.: ВВП «КОМПАС», 1997. 64 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2011. 384 с.
4. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. К.: Академвидав, 2007. 616 с. (Алма-матер).
5. Горошкіна О. М. Лекція як форма навчання методики української мови. *Теорія и технология обучения филологическим дисциплинам в вузе и школе*: коллективная монография / [под ред. М. И. Лапенко, И. Н. Авдеевой]. Белгород-Севастополь-Харьков: ООО «Щедрая усадьба плюс», 2013. С. 223–240.
6. Дороз В. Ф. Методика викладання української мови у вищій школі: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 176 с.
7. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: монографія. Х.: ХНАМГ, 2010. 320 с.

8. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів: монографія. Житомир: РУТА, 2010. 562 с.
9. Лекції з педагогіки вищої школи: навчальний посібник / за ред. В. І. Лозової Харків: «ОВС», 2006. 96 с.
10. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій: навч. посіб. Хмельницький: ХмЦНП, 2013. 222 с.
11. Мачинська Н. І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
12. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс вчителя-словесника: монографія. К.: Ленвіт, 2013. 338 с.
13. Підготовка вчителя-філолога у педагогічному вищому навчальному закладі: монографія / за ред. В. Мельничайка, Л. Струганець. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. 420 с.
14. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: навч. посібник / за ред. О. Горошкіної та С. Карамана. 2015. 250 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/399> (дата звернення: 22.06.2018).
15. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія / за заг. ред. М. Пентилюк. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
16. Семенов О. Лекція у вищій школі: традиції і сучасні підходи. *Вересень. Науковий часопис*. 2011. Спецвипуск. Т. 2. С. 95-101.
17. Симоненко Т. В. Теорія і практика формування професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: монографія. Черкаси, 2006. 371 с.
18. Словник-довідник з української лінгводидакти: навч. посіб. / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2015. 320 с.
19. Товканець Г. В. Університетська освіта: навчально-методичний посібник / укладач: к. п. н. Г. В. Товканець. К.: Кондор, 2001. 182 с.
20. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Кондор, 2001. 628 с.
21. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: «Академвидав», 2006. 352 с. (Альма-матер).

Проблемні запитання й завдання

1. Що таке форми організації навчальної діяльності у ЗВО? Які форми організації навчання вчені виокремлюють у лінгводидактиці?
2. Дайте визначення лекції як усній формі організації навчальної діяльності студентів. Яка мета лекції? У чому полягає її дидактична роль?
3. Визначте переваги лекції порівняно з іншими видами навчальної роботи студентів.
4. Які функції виконують лекції?
5. Охарактеризуйте структуру лекційного курсу (за А. Алексюк).
6. Які класифікації лекцій пропонують педагоги (В. Лозова, А. Алексюк, Т. Туркот, М. Фіцула та ін.)?
7. Обґрунтуйте класифікації, запропоновані сучасними лінгводидактами (З. Бакум, О. Горошкіна, І. Дроздова, А. Нікітіна, М. Пентилюк, О. Семенов, Т. Симоненко та ін.).
8. Які переваги, на вашу думку, лекції із запланованими помилками?
9. Чи ефективними є лекції з елементами проблемного навчання? Думку обґрунтуйте. Які є способи проблемного викладу лекційного матеріалу?

Наведіть її приклад.

10. Охарактеризуйте особливості проведення бінарної лекції. Наведіть її приклад.

11. Які прерогативи організації та проведення лекції з запланованими помилками? Наведіть її приклад.

12. Визначте методи, що є важливими у процесі підготовки та виголошення лекції.

13. Охарактеризуйте вимоги, що ставляться до лекції.

14. Підготуйте повідомлення на тему: «Методика підготовки й техніки читання лекцій».

15. Дайте визначення семінару як виду навчальних занять практичного характеру. Які завдання вирішуються на семінарах? З'ясуйте структуру семінарського заняття й етапи його проведення.

16. На яких курсах ЗВОЗ ефективним є проведення спецсемінарів, наукових студентських семінарів, дослідницьких семінарів? Думку обґрунтуйте.

17. Від яких вимог (критеріїв) залежить ефективність та продуктивність проведення семінару?

18. Які, на думку М. Пентилюк, провідні функції виконують семінарські заняття?

19. Охарактеризуйте практичне заняття як форму навчального заняття. Визначте їхні головне завдання.

20. Які основні передумови підготовки та проведення практичного заняття? Які на думку В. Ортинського, ставляться вимоги до практичних занять?

21. Які заняття називаються лабораторними? Визначте вимоги, що ставляться до їх організації та проведення.

22. Охарактеризуйте індивідуальне заняття як форму організації навчально-виховного процесу у вищій школі.

23. Консультація як форма позааудиторних занять. Вимоги до проведення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 17

Тема: Позааудиторні форми навчання.

Самостійна робота студента

План

1. Самостійна робота студента (СРС) як основний засіб засвоєння навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.
2. СРС в розвідках педагогів та лінгводидактів. Класифікації видів СРС.
3. Складники СРС.
4. Особливості добору завдань до СРС.
5. Методика впровадження СРС на лекційних, семінарських, практичних та лабораторних заняттях.
6. Метод «Портфоліо» в системі СРС.

Студенти повинні знати: місце й роль СРС в системі поза аудиторних занять, методику планування та проведення.

Студенти повинні вміти: планувати й організовувати СРС із мовознавчих дисциплін; упроваджувати метод «Портфоліо» у власну педагогічну діяльність.

Ключові слова: самостійна робота, самостійність у навчанні, самостійна навчальна діяльність.

Література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. К.: Либідь, 1998. 560 с.
2. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. К.: Кондор, 2008. 272 с.
3. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. К.: ВВП «КОМПАС», 1997. 64 с.
4. Бондар Л. А. Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів-філологів у вищих навчальних закладах. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13blavnz.pdf> (дата звернення: 22.06.2018).
5. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. К.: Академвидав, 2007. 616 с. (Алма-матер).
6. Воропай Н. А. Психолого-педагогічні аспекти організації самостійної роботи студентів в умовах Болонського процесу. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_52/61.pdf (дата звернення: 22.06.2018).
7. Голуб Н. Б. Самостійна робота студентів з риторики: навчально-методичний посібник. Черкаси: БрамаУкраїна, 2008. 232 с.
8. Донченко Т. Організація самостійної роботи студентів з методики навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2009. № 5. С. 40–43.
9. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: монографія. Х.: ХНАМГ, 2010. 320 с.
10. Журавська Л. М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ВНЗ. *Освіта та управління*. 1999. Т. 3. № 2. С. 2–4.
11. Златів Л. М. Організація самостійної роботи студентів-філологів на заняттях із мовознавчих дисциплін в умовах кредитно-трансферної системи навчання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія. Серія: Філологічна*. 2012. Випуск 31. С. 171–174.
12. Князян М. О. Самостійно-дослідницька робота як засіб підготовки студентів до розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності. URL:

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:jXzSW3-VVpgJ:www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 22.06.2018).

13. Кузнецова О. В Специфіка організації самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі. Наукові записки кафедри педагогіки, (36), 115-121. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/1854> (дата звернення: 22.06.2018).
14. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних закладів: теоретико-методологічний аспект: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. 307 с.
15. Мачинська Н. І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
16. Нагрибельна І. Самостійна робота в системі підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання української мови: монографія. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2016. 310 с.
17. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс вчителя-словесника: монографія. К.: Ленвіт, 2013. 338 с.
18. Підготовка вчителя-філолога у педагогічному вищому навчальному закладі: монографія / за ред. В. Мельничайка, Л. Струганець. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. 420 с.
19. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія / за заг. ред. М. Пентилюк. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
20. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: «Академвидав», 2006. 352 с. (Альма-матер).
21. Юрійчук Н. Д. Роль самостійної роботи у фаховому становленні майбутніх учителів-філологів. URL: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=3675/ (дата звернення: 22.06.2018).

Проблемні запитання й завдання

1. Чому СРС У ЗВО відведено одну з вагомих ролей? З'ясуйте місце СРС відповідно до Болонської системи освіти.

2. Розмежуйте поняття «самостійність у навчанні», «самостійна робота» та «самостійна навчальна діяльність», скориставшись дослідженням А. Малихіна.

3. Складіть таблицю, яка б презентувала різні погляди науковців на визначення поняття «самостійна робота», запропонуйте власне визначення СРС.

4. Які класифікації СРС запропоновано в сучасній лінгводидактиці? Проаналізуйте їх.

5. Які складники, на думку Н. Голуб, охоплює СРС (з огляду на вивчення риторики).

6. Схарактеризуйте чинники забезпечення ефективності організації та проведення СРС.

7. З'ясуйте методика вибору завдань до СРС з мовознавчих дисциплін (дисципліна на вибір студента).

8. Яка методика організації та проведення СРС на лекціях (семінарських, практичних, лабораторних заняттях). Запропонуйте завдання для СРС відповідно до певної форми аудиторного заняття.

9. З'ясуйте переваги й недоліки упровадження методу «Портфоліо» під час СРС. Запропонуйте складники портфоліо до однієї з мовознавчих дисциплін.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 17

Тема: Позааудиторні форми навчання. Дистанційне навчання

План

1. Форми навчання у ЗВО.
 - 1.1. Традиційні форми навчання.
 - 1.2. Форми навчання, до яких уключено елементи дистанційного навчання (ДН).
 - 1.3. Змішане навчання (blended learning).
 - 1.4. Чисте ДН (online learning).
2. ДН як освітній процес. Ознаки ДН. Завдання ДН.
3. Моделі ДН: навчання за типом екстерна; університетська освіта; навчання на основі співпраці декількох ЗВО; навчання в спеціальних навчальних закладах, що створені для розробки мультимедійних курсів для заочного й ДН; автономні навчальні системи; неформальне інтегроване навчання на основі мультимедійних програм. Режими упровадження їх.
4. Компоненти інформаційно-освітніх ресурсів.
5. Спількування в системі ДН.
6. Інтернет-засоби й навчальні засоби в системі ДН.

Студенти повинні знати: місце й роль ДН в системі поза аудиторних занять, методику планування та проведення.

Студенти повинні вміти: планувати й організувати ДН із мовознавчих дисциплін; добирати матеріал і формувати ДНК.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційні навчальні модуль, компоненти інформаційно-освітніх ресурсів, інтернет-засоби, навчальні засоби.

Література

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. К.: Кондор, 2008. 272 с.
2. Бацуровська І. В. Освітньо-наукова підготовка магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів: монографія. Херсон: Грінь Д. С., 2016. 514 с.
3. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Електронне наукове фахове видання, 2016. Т. 54. № 4. С. 1-18. URL: file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B8%D0%BB%D1%8F/Downloads/ITZN_2016_54_4_3.pdf (дата звернення: 22.06.2018).
4. Воротникова І. П. Змішані моделі навчання у післядипломній педагогічній освіті. *Перспективні напрямки світової науки: збірник статей учасників тридцять першої міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя» (25 лютого - 1 березня 2015 р.)*, 2015. Том 1. Науки гуманітарного циклу. С. 29-31.
5. Данькевич Л. Р. Ефективність застосування системи змішаного навчання у викладанні ділової англійської мови. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2009. Вип. 137. С. 236-239.

6. Дистанционное обучение: учеб. пособие / под. ред Е. С. Полат. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. 416 с.
7. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення: 22.06.2018).
8. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс: навчальний посібник. 3-є вид. / за ред. В. М. Кухаренко. Харків: НТУ «ХПИ», «Торсинг», 2002. 320 с.
9. Кухаренко В. М. Системний підхід до змішаного навчання. *Інформаційні технології в освіті*. 2015. № 24. С. 53–67.
10. Починкова М. Особливості використання тексту в дистанційному курсі філологічного спрямування з практикуму української мови в навчанні майбутніх учителів початкових класів. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_60/63.pdf (дата звернення: 22.06.2018).
11. Рашевська Н. В. Змішане навчання як психолого-педагогічна проблема. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. Черкаси: ЧНУ. 2010. Вип. 191. С. 89–96.
12. Романов А. Н., Торопцов В. С., Григорович Д. Б. Технология дистанционного обучения в системе заочного экономического образования. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 303 с.
13. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія / за заг. ред. М. Пентилюк. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
14. Стефаненко П. Дистанційне навчання у вищій школі: монографія. Донецьк: ДонНТУ, 2002. 400 с.
15. Фандей В. А. Смешанное обучение: современное состояние и классификация моделей смешанного обучения. *Информатизация образования и науки*. 2011. № 4 (12). С. 115–125.
16. Ціделко В., Яремчук Н., Шведова В. Моніторинг системи дистанційного навчання. *Вища освіта України*. 2006. № 2. С. 54–61.

Проблемні запитання й завдання

1. Які форми навчання репрезентовано у ЗВО? З'ясуйте переваги змішаного навчання.
2. Дайте визначення поняття «дистанційне навчання». Ознаки ДН.
3. З'ясуйте завдання, які виконує дистанційне навчання.
4. Схарактеризуйте моделі ДН: навчання за типом екстерна; університетська освіта; навчання на основі співпраці декількох ЗВО; навчання в спеціальних навчальних закладах, що створені для розробки мультимедійних курсів для заочного й ДН; автономні навчальні системи; неформальне інтегроване навчання на основі мультимедійних програм.
5. У яких режимах упроваджуються моделі ДН?
6. Проаналізуйте компоненти інформаційно-освітніх ресурсів асинхронного й синхронного режимів ДН.
7. Що таке ДНК? Розробіть ДНК для однієї з тем до дисципліни «Сучасна українська літературна мова».
8. Яка роль спілкування в системі ДН? Які види спілкування виокремлює Н. Голуб?
9. Від яких засобів навчання залежить ефективність ДН?
10. Що таке мультимедіа й гіпертекст?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 19
Тема: Позааудиторні форми навчання.
Практична підготовка студентів

План

1. Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів як обов'язковий компонент освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня.
2. Методика організації та проведення діалектологічної/соціолінгвістичної практики.
3. Особливості організації навчальної та виробничої практик.

Студенти повинні знати: місце й роль практичної підготовки в системі позааудиторних занять, методику планування та проведення.

Студенти повинні вміти: планувати й організовувати практику з мовознавчих дисциплін; вести документацію.

Ключові слова: практична підготовка, діалектологічна практика, соціолінгвістична практика, навчальна й виробнича практики.

Література

1. Абдуллина О. А. Педагогическая практика студентов: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Просвещение, 1989. 175 с.
2. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. К.: Кондор, 2008. 272 с.
3. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. К.: ВВП «КОМПАС», 1997. 64 с.
4. Глузман Н. Генеза розвитку педагогічної практики в системі вищої педагогічної освіти. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Педагогічні науки.* 2013. Вип. 121 (2). С. 193–200.
5. Дороз В. Ф. Методика викладання української мови у вищій школі: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 176 с.
6. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів: монографія. Житомир: РУТА, 2010. 562 с.
7. Мачинська Н. І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
8. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс вчителя-словесника: монографія. К.: Ленвіт, 2013. 338 с.
9. Підготовка вчителя-філолога у педагогічному вищому навчальному закладі: монографія / за ред. В. Мельничайка, Л. Струганець. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. 420 с.
10. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: навч. посібник / за ред. О. Горошкіної та С. Карамана. 2015. 250 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/399> (дата звернення: 22.06.2018).
11. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія / за заг. ред. М. Пентилюк. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
12. Семенов О. М. Лінгвістичне краєзнавство у фаховій підготовці вчителя-словесника. *Лінгвокраєзнавство: мовний аспект стилю письменників, періодичних видань, ономастики, діалектів Сумщини:* збірн. наук. праць. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. С. 104–112.

13. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.
14. Семенов О. М., Базиль Л. О., Дятленко Т. І. Практика в системі фахової освіти вчителя-словесника: навч. посіб. К. : Фенікс, 2008. 288 с.
15. Семенов О. М., Базиль Л. О., Дятленко Т. І. Фахова практика вчителя-словесника: навч. посіб. Луганськ: Ноулідж, 2011. 496 с.
16. Семенов О. Професійна спрямованість навчально-наукових практик на філологічному факультеті педуніверситету. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного ун-ту ім. Павла Тичини / редкол.: Н. С. Побірченко (гол. ред.) та ін. К.: Наук. світ, 2004. Вип. 8. С. 55–61.

Проблемні запитання й завдання

1. Прокоментуйте, чому вчені одностайно переконують, що практична підготовка є інтегратором закладених у процесі навчання в ЗВО теоретичних основ наук, отриманих практичних умінь і навичок, результатом кропіткої СРС й індикатором НДДС, що спрямовані на майбутню професійну діяльність.

2. На яких базових позиціях, на думку О. Заболотської, знаходиться впродовж навчання в ЗВО студент. Яке місце займає практична підготовка на кожній із них?

3. Чому О. Семенов вважає, що діалектологічна практика є «школою прилучення до таємниць мови». Окресліть основні завдання діалектологічної практики.

4. З'ясуйте, чому логічно поєднувати соціолінгвістичну практику з діалектологічною. Схарактеризуйте поняття «соціолінгвістична компетентність МО студента».

5. Як ви вважаєте, чому лінгводидакти переконують, що педагогічна практика є невід'ємною частиною освітнього процесу?

6. Яким принципам підпорядковані організація й проведення практики?

7. Підготовка до педагогічної практики становить систему. З'ясуйте, які складники входять до цієї системи.

8. Визначте основні завдання навчальної та виробничої практик.

9. З'ясуйте компоненти виробничої практики. Які завдання вони виконують.

10. Схарактеризуйте етапи проведення виробничої практики.

11. Які лінгвістичні й фахові компетентності формуються в процесі проходження навчальної та виробничої практик.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 20-22

Тема: Навчальна, навчально-дослідницька, науково-дослідницька діяльність філолога

План

1. Роль навчальної, навчально-дослідницької, науково-дослідницької діяльності філолога у системі навчання у ЗВО.
2. Дослідницькі вміння, шляхи їх формування.
3. Компетентність у науковій діяльності.
4. Завдання НДДС.
5. Види НДДС.
6. Форми реалізації навчально-дослідницької роботи, науково-дослідницької роботи та науково-організаційних заходів.

Студенти повинні знати: місце й роль НДДС в системі позааудиторних занять, методику планування та проведення.

Студенти повинні вміти: планувати й організовувати НДДС з мовознавчих дисциплін.

Ключові слова: практична підготовка, навчальна робота, наукова-робота, організаційні заходи.

Література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. К.: Либідь, 1998. 560 с.
2. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. К.: Кондор, 2008. 272 с.
3. Бацуровська І. В. Освітньо-наукова підготовка магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів: монографія. Херсон: Гринь Д. С., 2016. 514 с.
4. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. К.: ВВП «КОМПАС», 1997. 64 с.
5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2011. 384 с.
6. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. К.: Академвидав, 2007. 616 с. (Алма-матер).
7. Дороз В. Ф. Методика викладання української мови у вищій школі: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 176 с.
8. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: монографія. Х.: ХНАМГ, 2010. 320 с.
9. Клименюк О. Виклад та оформлення результатів наукового дослідження: авторський підручник. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. 398 с.
10. Князян М. О. Самостійно-дослідницька робота як засіб підготовки студентів до розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:jXzSW3-VVpgJ:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 22.06.2018).
11. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. 5-е вид. К.: Видавничий дім «Професіонал», 2008. 240 с.
12. Копусь О. Організація науково-дослідницької діяльності студентів у професійній підготовці майбутніх учителів української мови і літератури. *Українська мова і література в школах України*. 2015. № 3. С. 10–12.

13. Корицька Г., Подлесна І. Реалізація проблемно-пошукової, дослідницької діяльності учнів засобами веб-квест технології. *Українська мова і література в школах України*. 2016. № 11. С. 3–7.
14. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. К.: Кондор, 2009. 206 с.
15. Мачинська Н. І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
16. Ничкало Н. Г. Українська наукова школа педагогічна майстерності – скарбниця сьогодення і майбутнього. *Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис*. К. 2014. № 3 (54): Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології, Т. 1. С. 22–29.
17. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс вчителя-словесника: монографія. К.: Ленвіт, 2013. 338 с.
18. Пентиліук М. І., Гайдаєнко І. В., Окуневич Т. Г. та ін. Навчально- й науково-дослідна робота студентів-філологів (реферат, курсова, випускна робота з української мови та методики її навчання): навчально-методичний посібник для студентів. К.: Ленвіт, 2010. 120 с.
19. Пехота О. М., Єрмакова І. П. Основи педагогічних досліджень: від студента до наукової школи: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2011. 340 с. (Серія «Педагогічна освіта – XXI»).
20. Рідей Н. М., Зазимко О. В., Кліх Л. В. та інші. Путівник у прикладну наукометрію: навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 343 с.
21. Рускуліс Л. Види навчально- та науково-дослідницької діяльності майбутнього вчителя української мови та шляхи їх упровадження в навчальний процес. *Актуальні проблеми лінгводидактики: реалії та перспективи: матеріали Всеукр. науково-практ. конфер.* (Херсон, 2016). Херсон: ХДУ, 2016. С. 138–141. Електронний ресурс. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/4786> (дата звернення: 22.06.2018).
22. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія / за заг. ред. М. Пентиліук. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
23. Семенов О. М. Організація науково-дослідної роботи студентів філологічних факультетів педагогічних університетів. Київ-Глухів: ІППІ ІПН України, ГДПУ, 2002. 96 с.
24. Семенов О. М., Земка О. І. Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів-словесників: теорія і практика: монографія. Суми: Ніко, 2014. 254 с.
25. Симоненко Т. Педагогічні умови науково-дослідницької роботи студентів-філологів у ВНЗ. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 3. С. 37–39.
26. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: навч. посіб. К.: Вища школа, 2005. 239 с.
27. Словник-довідник з української лінгводидакти: навч. посіб. / кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2015. 320 с.
28. Цехмістрова Г. С. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. 2-е видання, доповнене. К.: Видавничий дім «Слово», 2012. 352 с.
29. Шейко В. М., Кушнаренко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання-Прес, 2002. 295 с.

Проблемні запитання й завдання

1. Як ви думаєте, чому важливою проблемою для сучасного студентства є розвиток дослідницьких умінь? Як на цій проблемі наголошено в «Законі про вищу освіту»?

2. Як характеризують навчально- й науково-дослідницьку діяльність педагога й лінгводидакти?
3. З'ясуйте, які дослідницькі вміння, на думку О. Семенов, слід розвивати в студентів?
4. Охарактеризуйте поняття «компетентність у науковій діяльності».
5. Як ви розумієте поняття «наукова комунікація». Які складники (за Г. Цехмістровою) тлумачать його.
6. Продовжте думку: «Під час упровадження НДДС розвивається система інтелектуальних творчих якостей особистості: інтуїція ____, креативність мислення ____, дивергентність мислення ____, оригінальність мислення ____, асоціативність мислення ____, творча уява ____.
7. Якими чинниками визначено зміст і характер НДДС, що зумовлюють обґрунтування основних її завдань (з'ясуйте завдання НДДС).
8. Схарактеризуйте особливості організації навчально-дослідницької роботи.
9. Які завдання висуває науково-дослідницька робота?
10. Які науково-організаційні заходи передбачені у ЗВО?
11. Розробіть пам'ятку-алгоритм до написання а) реферату; б) курсової роботи? в) дипломної роботи.
12. Чому розроблення, організація, проведення спостереження й експерименту та опрацювання його даних є обов'язковим складником курсової й дипломної роботи?